

Шпак Максим Володимирович,
*аспірант кафедри цивільного процесу,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, Україна, м. Харків
e-mail: maxim_shpak93@mail.ru
ORCID 0000-0003-2119-3828*

doi: 10.21564/2414–990x.136.84204
УДК 347.921.4 (477)

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ОНОВЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ В АСПЕКТІ ПРОФЕСІЙНОГО ПРЕДСТАВНИЦТВА АДВОКАТА У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Досліджуються пропоновані законопроектом № 5221 «Про внесення змін до статті 10 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо малозначних спорів у судах» від 04.10.2016 р. нові положення, що стосуються надання кваліфікованої правової допомоги адвокатами, зокрема у цивільному процесі.

Ключові слова: професійне представництво; цивільне процесуальне представництво; діяльність адвоката; цивільне судочинство; адвокат у цивільному процесі; цивільний процес.

Шпак М. В., аспірант кафедри гражданского процесса, Национальный юридический университет имени Ярослава Мудрого, Украина, г. Харьков.
e-mail: maxim_shpak93@mail.ru ; ORCID 0000-0003-2119-3828

Проблемные вопросы обновления законодательства Украины в аспекте профессионального представительства адвоката в гражданском процессе

Исследуются предлагаемые законопроектом № 5221 «О внесении изменений в статью 10 Закона Украины «О судоустройстве и статусе судей» относительно незначительных споров в судах» от 04.10.2016 г. новые положения, которые касаются оказания квалифицированной правовой помощи адвокатами, в том числе в гражданском процессе.

Подчеркивается, что законопроект № 5221 «О внесении изменений в статью 10 Закона Украины «О судоустройстве и статусе судей» относительно незначительных споров в судах» от 04.10.2016 г. требует доработки с учетом его правовой важности, поскольку неопределенность критерия, по которому определяется незначительный спор, может вызвать существенные препятствия для осуществления правосудия органами судебной власти.

Ключевые слова: профессиональное представительство; гражданское процессуальное представительство; деятельность адвоката; гражданское судопроизводство; адвокат в гражданском процессе; гражданский процесс.

Постановка проблеми. Верховною Радою України 04.10.2016 р. було зареєстровано законопроект № 5221 «Про внесення змін до статті 10 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо малозначних спорів у судах», унесений низкою народних депутатів України [1]. Цим законопроектом пропонується доповнити зміст ст. 10 Закону України «Про судоустрій та статус суддів» [2] новими положеннями, які регулюють правовідносини з надання професійної правової допомоги.

Актуальність теми дослідження. З огляду на активні законодавчі ініціативи щодо реформування надання правової допомоги актуальним є проведення аналізу положень зазначеного законопроекту в аспекті професійного представництва адвоката як професійного учасника під час здійснення цивільного судочинства.

Аналіз останніх досліджень та публікацій свідчить про існуючу зацікавленість на сторінках юридичної літератури до реформування надання правової допомоги у цивільному процесі. Так, останнім часом ученими-правознавцями активно обговорюється проблематика так званої «монополізації» адвокатської діяльності. Наприклад, С. С. Бичкова відстоює позицію, згідно з якою доцільним є допуск у ролі представників у цивільній справі не тільки адвокатів, а й інших осіб, які відповідають установленим у законі вимогам [3, с. 15]. Деякі питання діяльності адвокатів у цивільному процесі були предметом наукових досліджень С. С. Бичкової та А. В. Чурпіти [4, с. 26–27], Н. Ю. Сакари [5, с. 232].

На нашу думку, такий науковий інтерес викликаний передусім активною реформаторською діяльністю органів законодавчої ініціативи та органів законодавчої влади, метою якої є вдосконалення специфіки професійної діяльності адвокатів, зокрема під час здійснення правосуддя у цивільних справах. Окремо зазначимо, що питанням адвокатури загалом була присвячена дисертайна робота Т. Б. Вільчик [6]; К. В. Гусаровим розглядалися окремі питання юридичної майстерності юристів при підготовці процесуальних документів, які, на наш погляд, є також притаманними для професійної діяльності адвокатів у цивільному процесі [7, с. 291].

У процесуальній літературі справедливо стверджується, що найбільш поширеною формою добровільного представництва в судовій практиці є представництво, яке здійснюється адвокатами, оскільки для ефективної реалізації представницьких функцій необхідні певний обсяг знань у галузі права та відповідна кваліфікація [8, с. 354]. Подібну точку зору стосовно професійної діяльності адвокатів у цивільному процесі відстоює Г. О. Світлична [9, с. 276].

Метою статті є розгляд змісту законопроекту № 5221 «Про внесення змін до статті 10 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо малозначних спорів у судах» (далі – законопроект № 5221) у зв'язку з професійною діяльністю адвоката у цивільному процесі за чинним законодавством України та формулювання власних міркувань щодо доцільності окремих положень указаного законопроекту.

Виклад основного матеріалу. Діяльність суб'єкта законодавчої ініціативи, незважаючи на попередні законодавчі пропозиції [10–11], продовжує бути пов'язаною з впровадженням нових положень чинного законодавства України, які регулюють адвокатську діяльність. Досі ми аналізували окремі законопроекти в аспекті їх співвідношення з професійним представництвом адвоката у цивільному процесі, а також наголошували на принципові професіоналізму як засаді надання кваліфікованої правової допомоги адвокатом у цивільному процесі [12; 13]. Предметом же цієї наукової статті є вивчення пропозицій щодо оновлення чинного законодавства у законопроекті № 5221. Так, цим законопроектом пропонується доповнити ст. 10 Закону України «Про судоустрій та статус суддів» (2016) частиною п'ятою у такій редакції: «Виключне представництво адвокатом іншої особи в суді не застосовується до трудових спорів, спорів щодо захисту соціальних прав, щодо виборів та референдумів, у малозначних спорах, а також стосовно представництва малолітніх чи неповнолітніх осіб та осіб, які визнані судом недієздатними чи дієздатність яких обмежена. Малозначним спором є будь-який немайновий спір, а також майновий спір, якщо ціна позову не перевищує одного мільйона гривень».

У пояснювальній записці до вказаного проекту Закону зазначається, що головною його метою є подолання правової невизначеності щодо поняття малозначного спору, яке використовується у Конституції України. Однак положення вказаного законопроекту, на нашу думку, не розвиває повною мірою поняття та зміст малозначного спору.

Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 02.06.2016 р. [14] (набрав чинності 30.09.2016 р.) було внесено низку новел до Основного Закону України, які стосувалися специфіки адвокатської діяльності. Так, вказаним Законом було доповнено ст. 131-2 до Конституції України, в якій закріплено, що виключно адвокат здійснює представництво іншої особи в суді, а також захист від кримінального обвинувачення. Однак у вказаній нормі передбачено, що законом можуть бути визначені винятки щодо представництва в суді у трудових спорах, спорах щодо захисту соціальних прав, щодо виборів та референдумів, у малозначних спорах, а також стосовно представництва малолітніх чи неповнолітніх осіб та осіб, які визнані судом недієздатними чи дієздатність яких обмежена [15].

На нашу думку, такі кроки органів законодавчої влади є виправданими, оскільки сьогодні специфіка професійного представництва адвоката, зокрема у цивільному процесі, прагне до максимального наближення до європейських та міжнародних стандартів надання правової допомоги адвокатами особам, які її потребують.

У пропозиціях, викладених у законопроекті № 5221, спостерігається намагання суб'єктів законодавчої ініціативи не скільки посилити та зміцнити «монополізацію» адвокатської діяльності, стільки навпаки суттєво її обмежити без урахування попередніх законодавчих ініціатив, метою яких була фактична «монополізація» адвокатури на ринку надання правової допомоги. Такий

висновок ґрунтується на тому, що досліджувані нами пропозиції дозволяють бути процесуальними представниками і особам, які не мають свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю (залежно від окремих категорій справ).

Такі пропозиції законопроекту вважаємо не сприйнятними з огляду на наступні зауваження. Важливим питанням в аспекті доцільності законопроекту № 5221 є проблема кола суб'єктів, які зможуть надавати правову допомогу у формі процесуального представництва під час вирішення справ судами. Законопроектом передбачається, що якщо ціна позову перевищує один мільйон гривень, у справі повинен здійснювати представництво виключно адвокат, а якщо ціна позову є меншою за встановлену суму, то виключне представництво адвокатом не застосовується.

З огляду на це постає питання щодо доцільності поспішного запровадження «монополізації» адвокатської діяльності (поступово та залежно від інстанції). У той же час спостерігаємо намагання внести зміни у законодавство України, метою яких є значне зменшення «монополізації» адвокатської діяльності, як це знаходить свій прояв у пропозованих законопроектом № 5221 положеннях.

Ми відстоюємо позицію, що адвокат як процесуальний представник під час надання правової допомоги у формі процесуального представництва при розгляді та вирішенні цивільних справ судами здійснює її на професійному рівні за всіма категоріями цивільних справ.

Також викликає зауваження розмір коштів, якими оцінюється малозначний майновий спір. За законопроектом № 5221, малозначним майновим спором є спір, у якому ціна позову менша одного мільйона гривень, однак надано обґрунтування саме такої грошової суми.

Висновки. Отож, для внесення обговорюваних змін до Закону України «Про судоустрій і статус суддів» (2016 р.) необхідно доопрацювати вказані пропозиції, оскільки невстановлення критерію, за яким визначається малозначний спір, може викликати суттєві труднощі при реалізації конституційних положень адвокатської «монополії». Переконані, що суб'єкту законодавчої ініціативи варто детально обґрунтувати специфіку малозначного майнового спору, деталізувати його зміст та окреслити особливості процесуального представництва адвоката за такими категоріями справ.

Список літератури:

1. Про внесення змін до статті 10 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо малозначних спорів у судах : проект Закону № 5221 від 04.10.2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=60174.
2. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 р. № 1402-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1402-19/page>.
3. Бичкова С. С. Представництво в цивільному процесі України: законодавчі зміни / С. С. Бичкова // Цивільний процес на зламі століть : матеріали наук.-практ. конф., присвяч. 50-річчю заснування каф. цив. процесу (м. Харків, 20–21 жовт. 2016 р.) / за заг. ред. К. В. Гусарова. – Харків : Право, 2016. – С. 13–15.

4. Бычкова С. С. Адвокат как участник гражданских процессуальных правоотношений / Светлана Сергеевна Бычкова, Анна Викторовна Чурпита // Цивилистическая процессуальная мысль : междунар. сб. науч. ст. / редкол. : В. В. Комаров и др. – Киев : Алерта, 2015. – Вып. 4 : Адвокатура. – С. 22–30.

5. Сакара Н. Ю. Проблема доступності правосуддя у цивільних справах : монографія / Н. Ю. Сакара. – Харків : Право, 2010. – 256 с.

6. Вільчик Т. Б. Адвокатура як інститут реалізації права на правову допомогу: порівняльно-правовий аналіз законодавства країн Європейського Союзу та України : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.10 / Т. Б. Вільчик. – Харків, 2016. – 490 с.

7. Гусаров К. В. Перегляд судових рішень в апеляційному та касаційному порядках : монографія. – Харків : Право, 2010. – 352 с.

8. Курс цивільного процесу : підручник / В. В. Комаров, В. А. Бігун, В. В. Баранкова та ін. ; за ред. В. В. Комарова. – Харків : Право, 2011. – 1352 с.

9. Цивільне судочинство України: основні засади та інститути : монографія / В. В. Комаров, К. В. Гусаров, Н. Ю. Сакара та ін. ; за ред. В. В. Комарова. – Харків : Право, 2016. – 848 с.

10. Про внесення змін до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» (щодо статусу і гарантій адвокатської діяльності та формування органів адвокатського самоврядування) : проект Закону України № 1794 від 19.01.2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=53631.

11. Про внесення змін до Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» та деяких інших законодавчих актів України (щодо статусу і гарантій адвокатської діяльності та формування і роботи органів адвокатського самоврядування) : проект Закону № 1794-1 від 04.02.2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=53817.

12. Shpak M. V. Professional representation of a lawyer in civil procedure: questions of reformation / M. V. Shpak // Проблеми законності : зб. наук. праць / відп. ред. В. Я. Тацій. – Харків : Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2016. – Вип. 133. – С. 68–73.

13. Шпак М. В. Перспективи нормативного регулювання діяльності адвоката как профессионального представителя в гражданском процессе Украины (на основе анализа отдельных законопроектов) / М. В. Шпак // Закон и жизнь (Leges et Vita): междунар. науч.-практ. прав. журн. – 2016. – № 7/2 (295). – С. 141–144.

14. Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) : Закон України № 1401-VIII від 02.06.2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1401-19>.

15. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.

References:

1. Pro vnesennia zmin do statti 10 Zakonu Ukrainy «Pro sudoustrij i status suddiv» schodo maloznachnykh sporiv u sudakh [On Amendments to article 10 Law of Ukraine On the Judicial System and Status of Judges]: proekt Zakonu Ukrainy No. 5221 vid 04.10.2016 r. [w1.c1.rada.gov.ua](http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=60174). Retrieved from: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=60174 [in Ukrainian].

2. Pro sudoustrij i status suddiv [On the Judicial System and Status of Judges]: Zakon Ukrainy vid 02.06.2016 № 1402-VIII. zakon0.rada.gov.ua. Retrieved from: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1402-19/page> [in Ukrainian].

3. Bychkova, S.S. (2016). Predstavnytstvo v tsyvil'nomu protsesi Ukrainy: zakonodavchi zminy [Representation in civil procedure of Ukraine: legislative changes]. Tsyvil'nyj protses na zlami stolit' : materialy nauk.-prakt. konf., prysviach. 50-richchiu zasnovannia kaf. tsyv. protsesu (m. Kharkiv, 20–21 zhovt. 2016 r.). – Civil procedure at the turn of the century: materials of scient. and practical. Conf., dedicated to the 50th anniversary of the Department of Civil Procedure (October 20–21, 2016), (pp. 13–15). Kharkiv : Pravo [in Ukrainian].

4. Bychkova, S.S., & Churpyta, A.V. (2015). Advokat kak uchastnyk hrazhdanskykh protsessual'nykh pravootnosheniy [Solicitor as a member of civil legal proceedings]. *Tsyvyl'stycheskaia protsessual'naia mysl'* [Civil procedural idea], 4, 22–30. Kyev : Alerta [in Russian].
5. Sakara, N.Yu. (2010). Problema dostupnosti pravosudiva u tsyvil'nykh spravakh [The problem of access to justice in civil cases]. Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].
6. Vil'chyk, T.B. (2016). Advokatura iak instytut realizatsii prava na pravovu dopomohu: porivnial'no-pravovyy analiz zakonodavstva krain Yevropejs'koho Soiuzu ta Ukrainy [Advocacy as the realization institution of the legal aid right: the comparative legal analysis of the legislation of the European Union countries and Ukraine]. *Doctor's thesis*. Kharkiv [in Ukrainian].
7. Husarov, K.V. (2010). Perehliad sudovykh rishen' v apeliatsijnomu ta kasatsijnomu poriadkakh [Retrial of court decisions in appeal and cassation order's]. Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].
8. Komarov, V.V., Bihun, V.A., Barankova, V.V. et al. (2011). Kurs tsyvil'noho protsesu [Course of Civil Procedure]. Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].
9. Komarov, V.V., Husarov, K.V., Sakara, N.Yu. et al. (2016). Tsyvil'ne sudochynstvo Ukrainy: osnovni zasady ta instytuty [Civil proceedings of Ukraine: basic principles and institutions]. Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].
10. Pro vnesennia zmin do Zakonu Ukrainy «Pro advokaturu ta advokats'ku diial'nist'» (schodo statusu i harantij advokats'koi diial'nosti ta formuvannia orhaniv advokats'koho samovriaduvannia) [On Amendments to the Law of Ukraine On the Bar and Lawyer's activity (concerning the status and guarantees of lawyer's activity and formation of Bar self-government)]; proekt Zakonu Ukrainy № 1794 vid 19.01.2015 r. *w1.c1.rada.gov.ua*. Retrieved from: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=53631 [in Ukrainian].
11. Pro vnesennia zmin do Zakonu Ukrainy Pro advokaturu ta advokats'ku diial'nist' ta deiakykh inshykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy (schodo statusu i harantij advokats'koi diial'nosti ta formuvannia i roboty orhaniv advokats'koho samovriaduvannia) [On Amendments to the Law of Ukraine On the Bar and Lawyer's activity and some other legislative acts of Ukraine (concerning the status and guarantees of lawyer's activity and formation and work of Bar self-government)]; proekt Zakonu Ukrainy № 1794-1 vid 04.02.2015 r. *w1.c1.rada.gov.ua*. Retrieved from: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=53817 [in Ukrainian].
12. Shpak, M.V. (2016). Professional representation of a lawyer in civil procedure: questions of reformation. *Problemy zakonnosti – Problems of Legality*, 133, 68–73. doi: <http://dx.doi.org/10.21564/2414-990x.133.70079> [in English].
13. Shpak, M.V. (2016). Perspektivyv normatyvnoho rehulyrovanyia deiatel'nosti advokata kak professyonal'nogo predstavytelia v hrazhdanskom protsesse Ukrainy (na osnove analiza otdel'nykh zakonoproektov) [Prospects of normative regulatory lawyer's activity as a professional representative in the civil procedure of Ukraine (on the basis of analysis of some project of Law's)]. *Zakon y zhyzn' (Legea si Viata) – Legal act and Life*, 7/2 (295), 141–144 [in Russian].
14. Pro vnesennia zmin do Konstytutsii Ukrainy (schodo pravosudiva) [On Amendments to the Constitution of Ukraine (on justice)] Zakon Ukrainy, № 1401-VIII vid 02.06.2016 r. *zakon5.rada.gov.ua*. Retrieved from: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1401-19> [in Ukrainian].
15. Konstytutsiia Ukrainy [Constitution of Ukraine] vid 28.06.1996 № 254k/96-VR. (1996). Vidom. Verkhov. Rady Ukrainy, 30, article 141 [in Ukrainian].

Шпак М. В., Postgraduate student, Department of civil procedure, Yaroslav Mudryi National Law University, Ukraine, Kharkiv.
e-mail: maxim_shpak93@mail.ru ; ORCID 0000-0003-2119-3828

The problem questions of update the legislation of Ukraine in aspect of professional representation a lawyer in civil procedure

The Project of Law № 5221 «On Amendments to Article 10 Law of Ukraine «On the Judicial System and Status of Judges» relatively minor disputes in the courts» from 10.04.2016 is proposed addition to the

article 10 Law of Ukraine «On the Judicial System and Status of Judges» (2016) the new provisions that concerning specifics of providing qualified legal assistance.

In the article elucidates the characteristics of the proposed legislative provisions in regard to professional activity of a lawyer, particularly in civil procedure.

The author has researched the views of scientists lawyers, in particular S. Bychkova, N. Yu. Sakara, A. V. Churpita and other. The mentioned scientists paid attention to study specific issues of «monopolization» of the Bar on the market that providing legal aid in civil procedure.

The author follows the position that lawyer is as a procedural representative at providing of legal aid in civil procedure it on the professional level.

In the scientific article emphasizes that the Project of Law № 5221 «On Amendments to Article 10 Law of Ukraine «On the Judicial System and Status of Judges» relatively minor disputes in the courts» from 04.10.2016, requires rework concerning criterion which identifies minor disputes.

According to the author's opinion of this scientific article, the subject of the legislative initiative need proposed more detailed specifics of insignificant property dispute, its content and features of procedural representation of a lawyer for such categories of cases.

Keywords: professional representation; civil procedure representation; lawyer's activity; civil litigation; lawyer in civil procedure; civil procedure.

Надійшла до редколегії 24.11.2016 р.